

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: muftija dr. Mevlud Dudić

Glavni urednik: muftija dr. Mevlud Dudić

Pomoćnik urednika: hfz. prof. dr. Haris Hadžić

Redakcija: prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Hajrudin Balić,
prof. dr. Mustafa Fetić, hfz. prof. dr. Almir Pramenković, doc. dr.
Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz. prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije

Novi Pazar / glavni urednik Mevlud Dudić. - 2007, br. 1- . - Novi

Pazar : Fakultet za islamske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Islamska misao

(Novi Pazar. Online) = ISSN 2956-2236

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

Prof. dr. Haris Hadžić,

Prof. Lejla Hadžić

28-565.31(497.16)

398.332.1:28(497.16)

OBIČAJI KOD MEVLUDA U ROŽAJAMA

Apstrakt

U ovome radu autori pišu o historijatu i prakticiranju učenja mevluda kod sandžačkih Bošnjaka s posebnim akcentom na područje Rožaja. Na kraju rada, autori iznose rezultate svog teorijsko-empirijskog istraživanja. Naročit akcenat je stavljen na organizaciju mevluda, a posebno na običaje koji se prakticiraju prilikom njegove izvedbe i realizacije kao vjerske manifestacije koja ima duboke korijene u sandžačko-bošnjačkoj kulturi i tradiciji. Mevludi se organiziraju u sandžačkim porodičnim kućama i mahalskim džamijama, na selima i u gradovima, i uče se na raznim prigodama, te razlicitim povodima u džematskim i porodičnim okupljanjima.

Ključne riječi: Mevlud, adeti, tevhide, Bošnjaci, Sandžak, Rožaje, kultura, tradicija.

Abstract

In this paper, the authors write about the history and practice of mevlud learning among the Bosniaks in Sandžak, with a special emphasis on the district of Rožaj. At the end of the paper, the authors present the results of their theoretical and empirical research. Special emphasis is placed on the organization of the mevlud, and especially on the customs that are practiced during its performance and realization as

a religious manifestation that has deep roots in the Sandžak-Bosniak culture and tradition. Mevluds are organized in Sandzak family houses and neighbourhood mosques, in villages and in cities, and are taught on various occasions, and on various occasions in congregational and family gatherings.

Key words: Mevlud, Adeti, Tevhids, Bosniaks, Sandžak, Rožaje, culture, tradition.

1. Običaji kod mevluda u Rožajama

U Rožajama i okolini uči se *Mevlud* od Sarajlije.¹ Ovaj mevlud ima više izdanja i štampan je latinicom i ćirilicom, a svakako i bosančicom. Učenje mevluda ima za cilj da osvježi sjećanje na Allahovog poslanika Muhammeda a.s., prije svega, na dan njegovog rođenja, a poslije i na čitav njegov život. Mevlud se u tom smislu uči u mjesecu rebiu-l-evvelu i to 12-og kada je i Muhammed a.s. rođen, u glavnoj džamiji, gdje se pripremi bogat program sa predavanjem.

Mevludi se organiziraju povodom raznih datuma i povoda, a naročito: u noćima Lejletu-l-Mi'radža, Lejletu-l-Berata (15. noć ša'vana), Lejletu-l-Regaiba, Lejletu-l-Kadra, zatim u povodu rođenja djeteta, rođen-dana djeteta, ženidbe i udadbe, radi ispraćaja sina u vojsku, ili na rad u inostranstvo, povodom sunećenja dječaka ili sinova, prilikom useljenja u novi stan ili kuću, završetka neke škole ili odlaska u penziju itd. Dakle, rijetko koji Bošnjak koji hoće da obavi neku od navedenih ili sličnih stvari neće organizirati mevlud.

Na osnovu svega navedenog, evidentno je da su Bošnjaci ovog prostora odavno čvrsto prihvatili ovu vjersku manifestaciju, i to svi - oni koji su pobožniji, a i manje pobožne porodice, te se kontinuitet ove tradicije, i sada kao i ranije, svečano sprovodi kako na području grada tako i sela. Smatram važnim istaći da se nakon obavljenog programa mevluda obavezno održi vazuh nasihat od strane džematskog imama ili nekog

¹ Mevlud Muhammeda a.s. je sa turskog jezika preveo/prepjevao Arif-ef. Sarajlija.

musafira koji se prisutan na mevludu, a svršenic je medrese ili islamskog fakulteta.

Bošnjaci organiziraju mevlude na nekoliko načina, zavisno da li se radi o selu ili gradu. Priprema i program otprilike izgledaju ovako: Prije svega, porodica se konsultira međusobno šta je sve potrebno da se pripremi od hrane, ko sve da se pozove na mevlud i gdje da se organizira, tj. obavi mevlud. Dakle, shodno finansijskim i prostornim mogućnostima, porodica napravi plan na čelu sa starješinom, tj. babom i svaki član porodice obavi svoj zadatak. Neko od muškaraca ode i kupi sve što je potrebno od namirnica i donese kući, a žene naprave plan i od tih namirnica pripreme ručak ili večeru. Djeca nose pozivnice ili prenesu usmeno selam od baba da dođu u taj i taj dan na mevlud, zavisno gdje se organizira - u porodičnoj kući, džamiji, u šatoru, ako se radi o selu, a u gradu se organiziraju, pored porodičnih kuća i džamija, u hotelu ili restoranu.

2. Program mevluda

Džematski imam na početku poselami prisutne i najavi početak programa uz mubareklisanje i dovu gazdi. On upozori prisutne da ostave muhabet, da pogase cigarete oni koji su duhandžije, da se prestane sa posluživanjem, žene koje nisu odjevene kako dolikuje da se obuku i pokriju shodno islamskim propisima, da učestvuju u učenju tekbira i salevata i da budu pažljivi do kraja programa. Onda kao i svaki hairli posao, tako i ovaj otpočne se učenjem ašereta iz Kur'ana. Nakon toga, uči se mevlud prožet tekbirima, salevatima, ilahijama i kasidama. Na pola mevluda, prije poglavlja o Mi'radžu, služi se šerbet, a nakon cijelog proučenog mevluda održi se vaz u nasihat i završi se opet ašeretom i dovom koje prouče imami.

3. Mevlud koji se obavlja u porodičnoj kući

U rožajskoj općini, kako na gradskom tako i na seoskom području, kućni mevludi česta su pojava, sve do centralizacije novčanih sredstava Medžlisa Islamske zajednice. Organizacija mevluda je išla tako što osoba koja želi da ga organizira u svojoj kući određenim povodom pozove sama koga želi od imama, te nakon što se obavi mevlud gazda daruje imame novčano shodno svojim finansijskim mogućnostima. Međutim, uvođenjem centralizacije novčanih sredstava u Medžlisu, mnogo se poboljšala organizacija kućnih mevluda, ali i svih drugih vjerskih usluga.

Dakle, nakon dogovora s porodicom, starješina porodice - gazda odlazi u Medžlis IZ-e Rožaje i naruči mevlud, tj. uplati koliko je određeno pravilima Medžlisa i kaže tačan datum, mjesto i vrijeme održavanja mevluda kada to gazdi odgovara. Poslije toga, nakon što je sve te podatke zabilježio u službenoj knjizi, službenik Medžlisa odabere izvođače mevluda, vodeći računa ko je toga dana slobodan od imama i da li je neko spriječen da dođe nekim razlogom. Naravno, onaj ko naručuje mevlud ima pravo i sam da traži od Medžlisa da mu pošalje imame koje želi. Inače se svakom izađe u susret, osim ako je neko od traženih imama spriječen opravdanim razlogom. Onda se pošalje drugi imam kao zamjena.

Želim istaći da obavezno na mevlud ide džematski imam, a onda se pošalje još par imama koji su slobodni. Broj imama Medžlis određuje u konsultaciji sa gazdom, jer neko želi da mu mevlud obavi jedan imam, a neko dva, tri ili četiri imama. Neko želi da mu dođe što veći broj imama, pa i deset ili petnaest, koliko god ih ima i ako su slobodni, ali to zavisi sve do finansijske moći gazde. Inače, ako gazda prepusti Medžlisu da odredi broj imama, nikada ne pošalju manje od dva, a najčešće idu trojica ili četvorica. Trenutno, uplata mevluda u Medžlis Rožaje košta 55 eura.² Važno je istaći da ta novčana sredstva od mevluda, kao i od drugih vjerskih usluga koja se prikupe, koriste službenici Medžlisa za plate i za

² Ovu informaciju dao je imam Gornje džamije Redžep-ef. Murić

uplate PIO, a često ako ima novca preusmjeri se za održavanje džamija i drugih vakufskih objekata, za plaćanje struje, vode itd.

Nijedan čovjek koji uplati mevlud u Medžlis nije dužan da daruje imame ponovno u svojoj kući nakon proučenog mevluda, međutim na području rožajske općine skoro da nije zabilježen primjer da neko nije darovao imame nakon obavljene vjerske usluge, bilo da je riječ o mevludu, dženazi, nadijevanju imena itd. Taj običaj darivanja imama gaji se od davnina. Međutim, treba napomenuti da to nije slučaj npr. u novopazarskom dijelu Sandžaka, jer često se desi da se uplati usluga u Medžlis IZ-e Novi Pazar, a imami se samo lijepo isprate bez hedije. Oni na ovom području Sandžaka koji daruju imame uglavnom su ljudi sa sela, sa Pešteri itd. Ali, naravno, nerijetko se darivaju imami i u ovom dijelu Sandžaka, uz napomenu da je po tom pitanju bolje stanje npr. na području Tutina i Sjenice od ostalih gradova.³

4. Mevludi koji se organiziraju u džematima

U Rožajama i okolini ova vrsta mevluda zauzima veoma značajno mjesto za vrijeme mjeseca Ramazana, kao i u mjesecu mevluda rebiu-l-evvelu. Kod ovakvih mevluda karakteristično je to što ih izvode samo imami u džamijama, a slušaoci su ljudi, žene i djeca, tj. ko god želi da dođe, kako klanjači tako i drugi džematlije i gosti koji se zateknu u tom mjestu toga dana, a izraze želju da prisustvuju. Važno je istaći da je izvođenje mevluda u ova dva spomenuta mjeseca veoma praćeno i posjećeno, s obzirom na to da su džamije posebno pune u vrijeme mjeseca Ramazana i rebiu-l-evvela, a što nije slučaj i s ostalim mjesecima.

Na ovom području uobičajeno je da mnoge porodice u gradu naručuju mevlude u svom džematu, a dosta veliki je broj i onih koji to čine jedanput ili više puta u toku godine želeći tako da iskažu svoju pripadnost vjeri islamu, ili zbog useljenja u kuću, za zdravlje i nafaku svoje

³ U ovo sam se lično uvjerio dok sam obavljao funkciju imama u petnaest džemata Novopazarskog medžlisa, te sam kao imam išao sa kolegama i u ostale medžlise na mevlude, dženaze itd.

porodice itd. Običaj je posebno da se mevlud uči povodom preseljenja na Ahiret, iako su mnogi svjesni da riječ mevlud znači rođenje, a ne smrt. Kao i kod kućnih i drugih mevluda, tako i kod mevluda koji se organiziraju u džamijama, na pola mevluda, tj. nakon ustajanja, služe se džematlije šerbetom, a nakon mevluda voćem i kolačima. Poneko od organizatora nakon toga pozove prisutne na ručak ili večeru kući ili u neki obližnji restoran.

5. Mevlud na gradskom području

Ova vrsta mevluda spada u vodeće vjerske manifestacije na području Rožaja. Kako je i ranije spomenuto, ova vrsta mevluda izvodi se u džamijama i kućama, odnosno stanovima, zavisno od tradicije i želje onih koji ga organiziraju. I ovi mevludi su veoma posjećeni, jer je lijep običaj da se svako odazove gazdi, bilo da se radi o komšijama, rođacima, prijateljima ili poznanicima. A ako je neko spriječen da se odazove na poziv za mevlud, obavezno pošalje kao zamjenu sina, brata itd. i na taj način ispoštuje onoga ko ga je pozvao. Služenje nakon mevluda obavlja se isto kao i na selu, na sofri - siniji, ili na stolu gdje se tačno zna ko će da sjedne na prvu, a ko na zadnju sofru. Prvo jedu ljudi sa imamima, a onda žene i djeca. Ako neko ima mali stan te je nemoguće da se ručak ili večera obavi na sofri ili za stolom, svakom gostu i imamima se da po tanjir mantija i čaša jogurta, a nakon toga se služe kolači i voće.

6. Mevludi na selima

Mevludi na području sela u rožajskoj općini najčešće se organiziraju u kućama i pod šatorima, međutim, u zadnje vrijeme sve više u gradskim restoranima i hotelima. S obzirom da su skoro sve seoske džamije centralizirane na području Rožaja, tako se i ovi mevludi organiziraju preko Rožajskog medžlisa. Međutim, u džematima koji nisu centralizira-

ni priređivač mevluda sam organizira mevlud pozivajući imama seoske džamije ili imama iz susjednog sela.⁴

I na selu se mevlud organizira iz istih razloga kao i u gradu: zbog preseljenja člana porodice, ženidbe, udaje, useljenja u kuću itd. Zbog preseljenja člana porodice mevlud se organizira nakon 52 dana od smrti, a nerijetko i 40. dan ili nekada sedmi dan od smrti rahmetlije. Neke porodice, koje su pobožnije, ne poštuju toliko ovaj narodni običaj da baš tada mora da se prouče mevlud i dova, već kada se može, prije ili kasnije. Ako neko od članova porodice živi u inostranstvu i mora da se vrati za dva-tri dana, a želi da prisustvuje dovi svome roditelju ili rođaku, onda porodica odluči da se mevlud i dova prouče odmah, nekada i neposredno nakon vraćanja sa mezarja.

I kod mevluda koji se organiziraju na selu možemo napraviti razliku između kućnih i džematskih mevluda, jer i na selima postoje džamije i mesdžidi. Naravno, kućni mevludi su puno češća pojava, jer su džamije i mesdžidi daleko onom seljaku koji cijeli dan provede u radu po vrućini na njivi ili livadi. Nekada je slučaj da se na selu u vrijeme zime održi više mevluda, možda zbog toga što se za vrijeme ljeta puno radi i dani su dugi, a noći kratke za odmor i sijela, dok je za vrijeme zime veoma pogodnije organizirati mevlude i sijela jer je dan kratak i najbolje je upriličiti mevlud nakon akšama ili jacije namaza.

Kultura gostoprimstva i ishrane na selu upečatljiva je prilikom posjete ovih mevluda, jer za razliku od gradskih mevluda, gdje je obrok nakon mevluda nekada izostavljen i gdje se sve završi samo serviranjem voća, kolača i sokova, na selu je obrok sastavni dio ove manifestacije i nije zabilježen slučaj da se na selu organizira mevlud na području rožajske općine, a da nije organiziran ručak ili večera za sve prisutne.

⁴ Ovo iz razloga što neke seoske džamije nemaju stalnog imama osim za vrijeme mjeseca Ramazana i zato ako susjedno selo ima stalnog imama, onaj ko želi mevlud obrati mu se, iako nije njegov džematlija, a imam mu se odazove.

Na selu se služe razni napici, zavisno o kojem godišnjem dobu se radi. Najčešće se služe šerbeti, sokovi, kiselo i slatko mlijeko, jardum,⁵ sok od kruške zvani kruškovača, kompot od suhих šljiva i kleke (smreke), raso,⁶ a pored spomenutih domaćih napitaka služe se i kupljeni - fabrički sokovi i kisela voda.

Što se tiče slanih jela, služi se: razne vrste supa i čorbi, prije svega, a onda, pasulj sa sirovim ili suhim mesom, razne vrste pita, a najčešće pita sa sirom u narodu zvana sirnica, ili sa spanaćem i koprivama zvana zeljanica, zeljanik ili zeljpita, sa krompirom zvana krompiruša, ili kako je često nazivaju krompirnjak, pita sa slatkom ili slanom tikvom, zvana tikvanik i pita s mesom koja se tako i naziva na ovom području jer na selu se rijetko može čuti riječ burek ili burekuša. Poseban narodni specijalitet je birijan ili pirijan, kako se može rjeđe čuti. To je jelo koje se pravi od pirinča i suhog ili sirovog mesa najčešće, a nekada od pirinča i pilećih bataka.

Pored spomenutog, služe se razne vrste turšija, od paprika koje se spremaju na više načina - prazne ili punjene kupusom, ili kupus i krastavci sa drugim vrstama povrća. Na području rožajske općine nezamislivo je da neko spremi zimnicu, a da nema paprika punjenih kupusom, kupusa spremljenog na više načina i obavezno raso. Sve od spomenutog što se ima služi se na sofri na mevludima i drugim manifestacijama.

Na kraju se služe slatkiši, koji se obavezno sastoje, kako se na ovom području kaže, od hadžimakulja, tj. dudova (hurmašica), revanija, sutli-

⁵ To je poseban specijalitet od ovčijeg mlijeka, koji se pravi za vrijeme jeseni kada je ovčije mlijeko najgušće. Pravi se tako što se kuha mlijeko u koje je stavljeno malo soli i miješa kašikom i tako sprječavajući da provri sve dok se ne zgusne. Kada se zgusne ostavi se da se ohladi i nakon toga se služe gosti. Rijedak je slučaj da neko pije vruć jardum.

⁶ To je sok od kupusa. Pravi se tako što se napuni bure ili kaca najčešće malo posoljenim šarenim ili crvenim kupusom, a ima slučajeve i samo bijelim kupusom, ali je to rijetko, a nakon toga se sipa voda do vrha kace ili bureta i dobro se zatvori poklopcem. Poslije toga, ostavi se da odstoji na hladnom mjestu u podrumu, garaži ili terasi (samo se vodi računa da ne smrzne) oko mjesec dana, a kod pojedinih porodica i duže se čeka da „nadođe“, uz povremeno pretakanje, a nakon toga se pije na sijelima i uz obroke, posebno kada se služe pite.

jaša, hašura (peljte) i obrok se završi pijenjem neke vrste kompota ili po želji. Na kraju se prouči jemek dova.

7. Jela povodom seoskih mevluda

Običaj pripremanja i serviranja jela povodom mevluda na selu je takav da se jelo najčešće služi na velikim drvenim soframa/sinijama, bilo da je pod šatorom ili u kući domaćina, a rijetko na stolovima. Od pribora za jelo isključivo se koristi kašika, a tek u posljednje vrijeme uz kašike se postavljaju i viljuške i noževi. Viljuške i noževi zajedno sa kašikama na selu mogu se češće vidjeti u zadnjih par godina, a inače do skoro to nije bio slučaj. Naravno, počinje se bismillom, a jelo otpočinje najstarija osoba za sofrom. Posebno je važno istaći da se tačno zna koga gazda treba da zovne prvog za sofru. Prije svega, to su imami i najstariji članovi porodice, rođaka, komšija i prijatelja, a onda nakon što muškarci završe obrok pozivaju se žene pa djeca.

8. Tevhidi

Kao i ranije što je spomenuto u ovoj disertaciji, pored mevluda, na području rožajske općine organiziraju se i tevhidi. Evidentno je da su se tevhidi ranije češće organizirali nego danas, međutim, sada je to veoma rijedak slučaj i skoro da su se skroz ukinuli. Narod organizira nekada zajedno sa učenjem mevluda i tevhid, a nekada samo tevhid. Tevhidi, odnosno kako se kaže u narodu kelimej tevhid, uči se onome ko je preselio „pred dušu“ odmah nakon što se džemat vrati sa mezarja, ili kasnije kada odluči porodica merhuma, a nerijetko je to sedmi, četrdeseti ili pedeset i drugi dan od preseljenja rahmetlije.

Ovakav skup je karakterističan po tome što se pored učenja Kur'ana, tekbira i salavata uči jedna vrsta zikra. Uči se tako što imam donese veliki tespih od 500 ili 1000 zrna i svi prisutni dohvate rukom po dio toga tespiha učestvujući u zikru i tespih se okreće toliko krugova koliko je potrebno da bi se ukupno izgovorilo 70.000 puta *La ilahe illallah*. Na

svakom durudžaku se dodaje *Muhammedu Resulullah*. Ako ima više musafira i ne mogu svi da stanu pored velikog tespiha, onda uzmu male tespihe, kao i žene u drugim prostorijama, i na taj način svi učestvuju u ovom hairli poslu. Na kraju, imam pouči dovu i „preda sevape“ pred dušu rahmetliji zbog kojeg su se i okupili. Nakon svega, isto kao i kod običnog mevluda, završi se posluživanjem musafira i svih prisutnih i sijelom.

9. Sedmina, četeresnica, 52 dana i godišnjica

Od davnina je uvriježen običaj kod Bošnjaka ovog područja da se vodi računa o ovim brojkama, odnosno datumima. Naravno, zavisno od vjerskog znanja stanovništva, kako na gradskom tako i seoskom području, neko više, a neko manje vodi računa o ovim brojkama. Sedmina znači da se nakon sedam dana od preseljenja na Ahiret rahmetlije pozovu imami, te se prouči hatma ili mevlud. Ovo je više praksa u gradu, dok se na selu za sedminu češće prouči mevlud, a rjeđe hatma. Za razliku od drugih mjesta, na području rožajske općine manje se poštuje četeresnica, nego 52 dana. Na selima četeresnice skoro da nema, već ako je ima to je na gradskom području, dok se na selu posebno poštuje 52 dana. Nakon preseljenja rahmetlije, ona porodica koja želi naruči 52 Jasina kod svog imama, koje on prouči za 52 dana. Dakle, svaki dan uči po jedan Jasin. Nakon toga, 52. dan od smrti rahmetlije porodica organizira dovu, a često i po želji pojedinca prouči se i mevlud. Ovo sve važi kako na gradskom, tako i na seoskom području. Četeresnica kod pojedinih porodica znači da žene, često one koje nisu pokrivene po islamskim propisima, iz žalosti zbog smrti muža, oca, brata itd., nose crnu ili braon maramu i nakon četrdeset dana je opet skinu.

Na godišnjici preseljenja uči se mevlud, a veoma često se prouči i hatma. Godišnjica ima takvu tradiciju što se mevludi i hatma uče obavezno nakon što prođe prva godina dana od smrti rahmetlije, u znak sjećanja na njega i na njegovo preseljenje, a u nekim porodicama je često tradicija da se tako postupa svake naredne godine.

10. Svečanosti prilikom završene hatme u mektebu

Ova vrsta vjerske manifestacije ima jaku tradiciju uglavnom na gradskom području, a rijetko na selima, osim u onim koja imaju stalnog imama i gdje se vjerska pouka obavlja tokom cijele godine. U svim gradskim džamijama djeca pohađaju vjersku pouku tokom cijele godine. Ona djeca koja u toku godine pokažu interesovanje i ostvare odličan uspjeh u svojoj grupi, odnosno stupnju na kojem se nalaze, u učenju predviđenog gradiva iz oblasti islamskih nauka, prije svega iz fikha, akaida, ahlaka, povijesti islama, ilmihala i Kur'ana, odnosno u učenju harfova i tedžvida, kao i u učenju gledajući u Mushaf i u učenju napamet određenih kur'anskih sura, takva djeca dobiju šehadu - svjedočanstvo o završenom stupnju - grupi u mektebu. Djecu podučavaju i muallimi i muallime.

Hatmu djeca završe pred svojim imamom, a na kraju se organizira komisija od par drugih imama koja postavi nekoliko pitanja djetetu, da prouči neku suru, stranicu ili da odgovori na neko pitanje iz tedžvida, ili neko pitanje iz sufare ili ilmihala, zavisno od grupe kojoj dijete pripada. Na taj način se obilježi završetak hatme i nakon toga se organizira zajednička svečanost u džamiji na koju se pozovu roditelji učenika - mekteblija i obični džemat. Nakon bogatog repertoara programa koji su pripremili zajedno imam i učenici mekteba, sve se završi dovom. Poslije toga roditelji čestitaju imamu i odaju mu priznanje na uspjehu i uz to mu daju simboličnu nagradu u novcu, a nisu rijetki i oni koji donose poklone imamu - neku lijepu knjigu, košulju, a nekada i odijelo.

Ova svečanost se organizira najčešće u junu mjesecu kada inače sve škole završavaju sa radom i ide se na raspust - odmor sve do septembra mjeseca. Treba istaći da se u pojedinim džematima, gdje ima interesovanja, vjerska pouka obavlja u svim godišnjim dobima subotama i nedjeljama, a također i za vrijeme zimskih i ljetnih raspusta - odmora.

Istraživanje običaja mevluda, tevhida, učenja Kur'ana i raznih datuma nakon dženaze

Da bismo utvrdili običaje pripadnika islama u rožajskom kraju u vezi raznih vjerskih manifestacija koje se organiziraju povodom smrti ili nakon smrti muslimana, proveli smo anonimnu anketu u Ženskoj medresi u Rožajama, u osnovnoj školi "Mustafa Pećanin" u ovom gradu, te u upravi Općine Rožaje. Rezultate do kojih smo došli izlažemo u nastavku ovog odjeljka disertacije.

Naime, ispitanicima smo putem anketnog listića postavili pet pitanja i to:

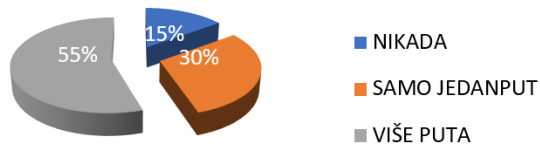
1. Koliko ste puta organizirali mevlud u Vašoj porodici?
2. Da li ste organizirali učenje tevhida nakon smrti nekog člana Vaše porodice?
3. Da li ste učili ili naručivali učenje Jasina za umrlog člana Vaše porodice?
4. Da li ste učili ili naručivali učenje hatme za umrlog člana Vaše porodice?
5. Smatrate li da sedmina, četeresnica i 52 dana imaju utemeljenje u islamskom učenju?

Ukupan broj ispitanika, na kojima je anketa sprovedena je 120, a njihova struktura je slijedeća:

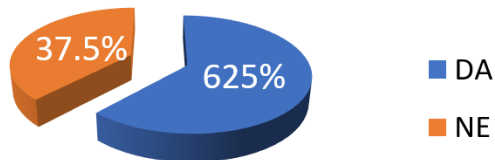
- 50 učenica Gazi Isa-beg medrese iz Novog Pazara, istureno odjeljenje u Rožajama;
- 50 učenika i nastavnika VII i VIII razreda Osnovne škole „Mustafa Pećanin“ u Rožajama;
- 20 zaposlenih u upravi Općine Rožaje.

Rezultati ankete su slijedeći:

1. Koliko ste puta organizovali mevlud u vašoj porodici?

2. Da li ste organizovali učenje tewhida nakon smrti nekog člana vaše porodice?

Zaključak o običajima kod mevluda

Ova anketa pokazuje postojanje velikog procenta pobožnih pripadnika bošnjačkog naroda u rožajskom kraju i njihovo često sjećanje na svoje umrle.

Skoro kod svih pitanja ankete dati odgovori pokazuju da je učenje tevhida, mevluda, Jasina i organiziranje ovih obreda na svakih 7, 40 ili 52 dana zastupljeno sa dvotrećinskom većinom. Jedino je učenje hatme zastupljeno sa 39%, dakle manje od polovine, što opet smatramo velikim procentom koji objašnjavam činjenicom da su ispitanici – učenice Medrese odgovorile da su i same učile hatme, pa je procenat učenja hatmi prilično veliki.

Inače, iz iskustva znamo da je učenje hatmi manje zastupljeno kod Bošnjaka u rožajskom kraju iz razloga jer se hatme uče skoro isključivo u toku mjeseca Ramazana (rijetko i na dan dženaze uglednijih vjernika), kada se naručuju ramazanskim imamima i učenicima medresa na ramazanskoj praksi. Smatramo da realan procenat učenja hatmi, kao vrlo zahtjevnog obreda, po našoj procjeni nije veći od 5%, računajući ukupno bošnjačko stanovništvo u rožajskom kraju. Ovome, između ostalog, doprinosi i ekonomska kriza, jer se učenje hatmi plaća otprilike u vrijednosti jednog osrednjeg kurbana. S druge strane, vidimo da je učenje Jasina značajno zastupljeno, čak sa 87%, kao i mevluda sa 85%.

Također, smatramo pozitivnim što veći dio muslimana smatra novotarijom sedmine, četrdesetnice i 52 dana, a što treba zahvaliti radu imama na islamskoj edukaciji Bošnjaka.